

Nacionālā kultūras
mantojuma pārvalde

Rīgas Svētā Pētera baznīcas kapsēta

Publicēts: 23.11.2021.

Foto: Dāvis Barbars

Teritorija ap Svētā Pētera baznīcu Rīgā ir īpaša un prasa pietāti pret tās izmantošanu mūsdienās – tā ir kapsēta ar senu vēsturi un apbedījumiem pat 22 kārtās.

Rīgas Svētā Pētera baznīcas būvēsturei, tajā bijušajām un esošajām kultūrvēsturiskajām vērtībām jau kopš 18. gs. beigām ir veltītas daudzas, dažādu jomu speciālistu sarakstītas publikācijas. Nosaukšu tikai dažus no autoriem – mācītājs Liborijs Bergmanis (1754–1823), vēstures skolotājs Arturs Pēlhaus (1845–1919), vēsturnieks Jozefs Girgensons (1848–1933), arhitektūras vēsturnieks Vilhelms Bokslafs (1858–1945), arhitekti Pauls Kampe (1885–1960), Pēteris Ārends (1900–1960), Gunārs Zirnis (1930–1990), igauņu mākslas vēsturnieks Voldemārs Vaga (1899–1999). Savukārt, stipri mazāk informācijas līdz šim publicēts par baznīcas kapsētu, tādēļ arī nedaudz gribu padalīties informācijā par šo, vienu no senākajām Rīgas kapsētām.

Pirmo reizi tā minēta kādā 1209. gadā dokumentā, ar ko bīskaps Alberts apliecina, ka uzvarētais Jersikas valdnieks Visvaldis savu valsti dāvina katoļu baznīcai un daļu no tās saņem atpakaļ kā lēni. Dokuments izdots Sv. Pētera baznīcas kapsētā Rīgā (*in cimiterio beati Petri in Riga*). Zīmīgi, ka laukums ap Sv. Pētera baznīcu līdz pat 20. gs. sākumam saukts par “Pēterbaznīcas kapsētu”. Mirušos kapsētā apbedīja līdz 1773. gadam, kad Rīgas pilsētas rāte saskaņā ar valdības rīkojumu izdeva priekšrakstu, kas aizliedza apglabāt mirušos iekšpus pilsētas mūriem.

Arheoloģiskie izrakumi kapsētas teritorijā, ārpus baznīcas, pirmo reizi veikti 1945. gadā arheologa Ādolda Karnupa vadībā, bet pārskatu par šiem darbiem sagatavoja arheoloģe Emīlija Brīvkalne. “Ārpus baznīcas” pieminu tādēļ, ka atbilstoši viduslaiku tradīcijai, apbedījumi tika veikti arī baznīcas iekšienē. Līdz 15. gadsimtam baznīcās apbedīja tikai garīdzniekus un augstas kārtas laicīgās personas, apbedījumu vietu nosedzot ar kapakmeni vai kapenes vāku. Pēc reformācijas baznīcās atļāva apbedīt citas turīgas personas, kuras par kapa vietu varēja samaksāt 90 gadus uz priekšu.

1945. gada izrakumu laukums (10 x 5 m) baznīcas ziemeļu sānu austrumu galā sasniedza 3,15 m dziļumu un tajā tika atsegti 48 apbedījumi bez kapu piedevām, bet, spriežot pēc atsevišķi atrastajām monētām, jau toreiz varēja secināt, ka apbedījumi datējami ar 14.-17. gs. Par svarīgāko atklājumu uzskatāmi 1957. gadā arheoloģes Tatjanas Pāveles vadībā ap 12 m attālumā no baznīcas rietumu sienas 3 - 4 m dziļumā zem ielas līmeņa atklātie apbedījumi. No deviņiem labi saglabājušos koka zārkos guldītajiem mirušajiem tika atsegti trīs piedevām bagāti apbedījumi ar 13.-14. gs. Ziemeļkurzemes iedzīvotājiem raksturīgām senlietām – tie bija pirmie Rīgā uzietie neapšaubāmie vietējo iedzīvotāju apbedījumi. Arheologs Vitolds Muižnieks uzskata, ka Rietumlatvijas iedzīvotāju klātbūtne Rīgā, domājams, bija cieši saistīta ar Rīgas domkapitula valdījumiem. Acīmredzot mirušo apbedīšana apgērbā, ar rotām un citām kapu piedevām tika akceptēta katoļu baznīcas pārstāvju aprindās, neraugoties uz to, ka pilnībā netika ievērotas visas tobrīd Rietumeiropā valdošās kristīgā bērū rituāla normas.

Plašāki izrakumi kapsētas teritorijā tika veikti 2004. gadā arheologa Roberta Spirģa vadībā, kad, sakarā ar jaunbūves celtniecību Grēcinieku ielā 11/13 tika izpētīti 194, lielākoties daļēji postīti, kapi un savākti vēl 416 indivīdu skeleta kauli no pilnībā pārajauktiem apbedījumiem. Seklākais apbedījums 2004. gadā pētītajā kapsētas daļā atsedzās jau 1,1 m dziļumā, bet dziļākais atklāts 4,51 m zem mūsdienu zemes virsmas. Tika fiksēts, ka apbedījumi veikti 22 kārtās. Dažādos līmeņos konstatētā atšķirīgā apbedījumu intensitāte norādīja, ka dažādos laikos apbedīto skaits nav bijis vienāds. Izrakumu vadītājs R. Spirģis pieļāva, ka seši apakšējie kapu līmeņi ar nelielu apbedījumu skaitu veidojušies ik pēc 30-50 gadiem un tos var attiecināt uz 13.-14. gs. Nākamajos deviņus līmeņus ar ļoti lielu apbedījumu blīvumu varētu attiecināt uz laiku no 15. gs. līdz 16. gs. vidum, kad katrā nākamā kapu kārtā varēja veidoties ik pēc 15-20 gadiem. Savukārt augšējie līmeņi saturēja mazāk apbedījumu un 17.-18. gs. jaunu apbedījumu kārtas veidojušās ik pēc 30-40 gadiem.

Precīzāku kapsētas teritoriju varētu noteikt tikai papildus pētījumi, bet, varbūt, ka pašlaik tādi (tradicionālā arheoloģisko izrakumu veidā) nemaz nav nepieciešami un mūsu dažādās etniskās izcelsmes senču pīšļi ir pelnījuši netraucēti dusēt savās līdzšinējās atdusas vietās un gaidīt laiku, kad attīstoties modernajām tehnoloģijām, šādu izpēti varēs pilnvērtīgi veikt, izmantojot dažādas nedestruktīvas metodes. Tieši tādēļ uzskatu, ka lemjot par Svētā Pētera baznīcas apkārējās teritorijas turpmāko attīstību, vajadzētu izvairīties no tās iespējamās apbūvēšanas un arī to izmantojot un organizējot dažādus pasākumus, atcerēties, ka dziļāk atrodas daudzu paaudžu seno rīdzinieku - Svētā Pētera draudzes locekļu, apbedījumi.

Jānis Asaris, arheologs

15.11.2021.

<https://www.nkmp.gov.lv/lv/jaunums/rigas-sveta-petera-baznicas-kapseta>